

Konkurs Astronomiczny „Astrolabium”

VII Edycja 24 kwietnia 2023 roku

Klasy I – IV Szkół Średnich

Test Konkursowy

Instrukcja

Zaznacz prawidłową odpowiedź. W każdym pytaniu tylko jedna odpowiedź jest poprawna. Liczba punktów przyznawanych za właściwą odpowiedź na pytanie jest różna i uzależniona od stopnia trudności danego pytania. Za udzielenie błędnej odpowiedzi na pytanie przyznawane będą punkty ujemne w wysokości 1/3 wartości liczby punktów przyznawanych za dobrą odpowiedź na dane pytanie. Za brak odpowiedzi lub zakreślenie kilku odpowiedzi nie otrzymuje się punktów. Każdy „na start” otrzymuje pulę punktów równą 1/3 maksymalnej liczby punktów do zdobycia. Czas na rozwiązanie testu wynosi 75 minut.

1. Przez pierwsze 400 000 lat istnienia Wszechświat wypełniał gorący gaz, który emitował promieniowanie ciepłe. Dziś to promieniowanie odbieramy jako: (3 pkt)

- a) promieniowanie rentgenowskie galaktyk
- b) mikrofalowe promieniowanie tła
- c) fale grawitacyjne
- d) ciemną energię

2. Przesunięcie ku czerwieni (ang. *redshift*) zależy od: (4 pkt)

- a) jasności obserwowanego obiektu
- b) masy spoczynkowej obserwowanego obiektu
- c) długości fali emitowanej przez obiekt oraz odbieranej przez obserwatora
- d) koloru filtra zastosowanego w czasie obserwacji

3. Fala elektromagnetyczna o długości z zakresu od 400 do 800 nanometrów to: (3 pkt)

- a) fale radiowe
- b) nadfiolet
- c) światło widzialne
- d) podczerwień

4. Położona najbliżej Drogi Mlecznej galaktyka spiralna to: (5 pkt)

- a) Galaktyka Andromedy (M31)
- b) Galaktyka M87

- c) Galaktyka Wir (M51)
- d) Mały Obłok Magellana

5. Pierwsze odnotowane w historii obserwacje galaktyk innych niż Droga Mleczna (2 pkt)

- a) wykonał William Herschel
- b) przypisuje się perskiemu astronomowi Al Sufiemu
- c) pochodzą z XIX wieku
- d) wykonał Edwin Hubble

6. Klasyfikacja Hubble’a sugerowała, że (2 pkt)

- a) galaktyki spiralne wyewoluowały z galaktyk eliptycznych
- b) galaktyki eliptyczne wyewoluowały z galaktyk spiralnych
- c) galaktyki spiralne i eliptyczne są na tym samym etapie ewolucji
- d) galaktyki eliptyczne powstają w wyniku zderzeń galaktyk spiralnych

Konkurs Astronomiczny „Astrolabium”

VII Edycja 24 kwietnia 2023 roku

Klasy I – IV Szkół Średnich

Test Konkursowy

7. Granice konstelacji obecnie używanych w astronomii wyznaczono: (4 pkt)

- a) w starożytnej Grecji
- b) na terenie dzisiejszego Egiptu we wczesnym Średniowieczu
- c) w czasach Galileusza
- d) na początku XX wieku decyzją Międzynarodowej Unii Astronomicznej

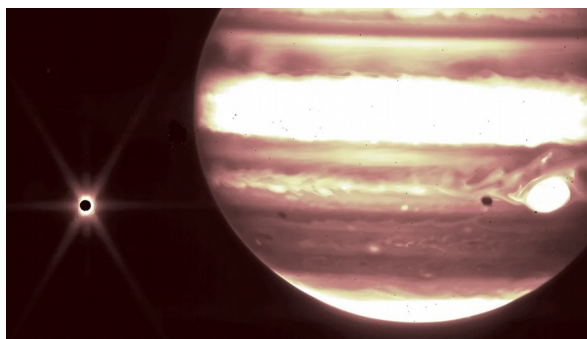
8. W centrach galaktyk aktywnych znajduje się: (5 pkt)

- a) asocjacja gwiazdowa typu OB
- b) obłok gwiazdotwórczy
- c) supermasywna czarna dziura
- d) duże stężenie pierwiastków radioaktywnych

9. Słońce fizycznie okrąży (1 pkt):

- a) Ziemię
- b) centrum Drogi Mlecznej
- c) czarną dziurę w M87
- d) geometryczny środek Wszechświata

10. Co to jest? (2 pkt)

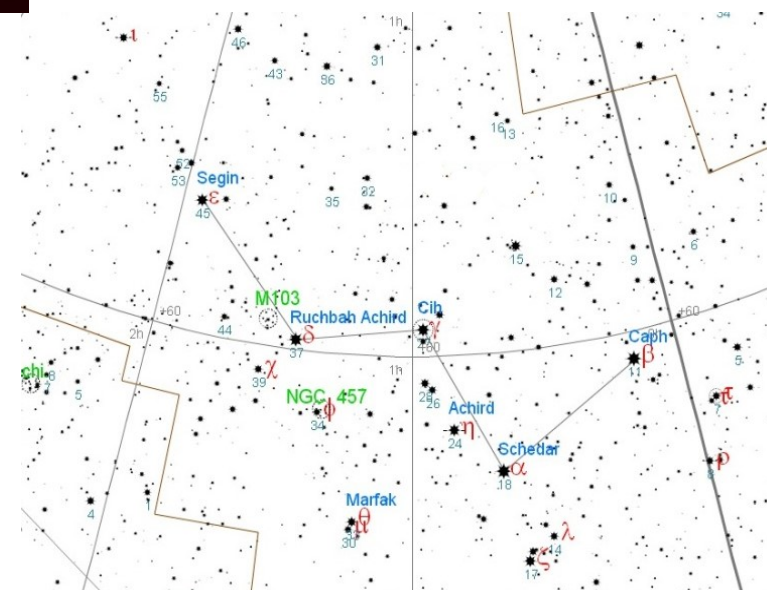
- a) Jowisz i jego satelita na obrazie z Teleskopu Webba
- b) planeta pozasłoneczna WASP-12b
- c) Uran i jego satelita na zdjęciu z Teleskopu Hubble'a
- d) Neptun i odległe Słońce w tle

11. Co to za konstelacja? (obok) (2 pkt)

- a) Orion
- b) Perseusz
- c) Kasjopeja
- d) Andromeda

12. Starożytni Grecy i Rzymianie używali określenia *planetes* na określenie: (2 pkt)

- a) szybkich planetoid
- b) płaszczyzn astronomicznych układów współrzędnych
- c) obiektów podobnych do gwiazd, szybko poruszających się na tle gwiazd
- d) szybkich komet

Konkurs Astronomiczny „Astrolabium”

VII Edycja 24 kwietnia 2023 roku

Klasy I – IV Szkół Średnich

Test Konkursowy

13. Uran: (3 pkt)

- a) został odkryty przez Kopernika
- b) został odkryty w II w. n. e.
- c) został odkryty w XVIII w.
- d) był znany jako planeta już w Starożytności

14. Kim był (między innymi) Mikołaj Kopernik? (2 pkt)

- a) astronomem, ekonomistą i rektorem uniwersyteckim
- b) astronomem, ekonomistą i lekarzem
- c) astronomem, odkrywcą Nowego Świata i prawnikiem
- d) astronomem, lekarzem i żeglarzem

15. Pozorny ruch wsteczny Marsa na niebie: (2 pkt)

- a) wynika z tego, że Mars okrąża Słońce w kierunku przeciwnym niż inne planety Układu Słonecznego
- b) wynika z tego, że Mars jest zawsze bliżej Słońca niż Ziemia

- c) jest jedynym zjawiskiem tego typu obserwowanym dla planet
- d) jest obserwowany, gdy Mars jest wyprzedzany przez Ziemię w ich ruchu orbitalnym wokół Słońca, przez co wydaje się nam, że porusza się przez pewien czas w drugą stronę względem gwiazd

16. Które z planet Układu Słonecznego posiadają księżyce? (1 pkt)

- a) Mars, Merkury
- b) Merkury, Wenus
- c) Neptun, Mars
- d) Wenus, Neptun

17. Koronalne wyrzuty masy obserwujemy: (2 pkt)

- a) na planetach pozasłonecznych
- b) na planetach karłowatych
- c) na kometach
- d) na Słońcu

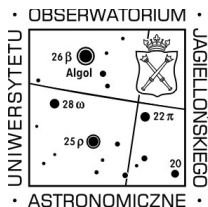
18. Co to za obiekt? (4 pkt)

- a) gromada kulista
- b) Plejady
- c) białe karty
- d) gwiazdny żłobek

19. Najbliższa gwiazda w Galaktyce względem Słońca to (3 pkt)

- a) Alfa Centauri A
- b) Alfa Centauri B
- c) Beta Centauri
- d) Proxima Centauri

Konkurs Astronomiczny „Astrolabium”

VII Edycja 24 kwietnia 2023 roku

Klasy I – IV Szkół Średnich

Test Konkursowy

20. W rzeczywistości: (2 pkt)

- a) Jowisz i Saturn są średnio znacznie bliżej siebie niż Wenus i Mars
- b) Saturn i Neptun są średnio znacznie bliżej siebie niż Ziemia i Mars
- c) średnie odległości między wszystkimi planetami Układu Słonecznego są równe
- d) w porównaniu z odległościami Jowisza, Saturna, Urana i Neptuna cztery pierwsze planety licząc od Słońca dzielą stosunkowo niewielkie odległości

21. Prowadząc obserwacje astronomiczne z obszaru Polski widzimy, że: (2 pkt)

- a) położenie gwiazdozbiorów zmienia się w ciągu nocy, ale nie w ciągu roku
- b) w ciągu roku widzimy zawsze te same gwiazdozbiory
- c) położenie gwiazdozbiorów zmienia się w ciągu nocy i w ciągu roku
- d) tylko sześć obiektów zachodzi na zachodzie

22. Czym jest ciemna materia? (2 pkt)

- a) materią, która oddziałuje jedynie poprzez wysyłanie fal radiowych
- b) materią, która oddziałuje jedynie poprzez wysyłanie promieniowania mikrofalowego
- c) materią, która oddziałuje jedynie grawitacyjnie
- d) materią, która pochłania całe wysyłane w jej kierunku promieniowanie

23. I prawo Keplera mówi, że: (3 pkt)

- a) orbitami planet są okręgi
- b) orbitami planet są elipsy
- c) planety nie poruszają się na orbitach ze stałą prędkością
- d) stosunek drugich potęg czasów obiegu dwóch planet wokół Słońca do trzecich potęg wielkich półosi ich orbit jest stały dla wszystkich planet Układu Słonecznego

24. Dla galaktyk eliptycznych prawdziwe jest stwierdzenie: (2 pkt)

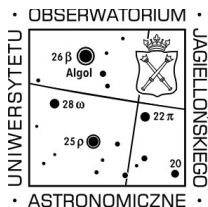
- a) tworzą je tzw. żłobki gwiazdowe
- b) zwykle posiadają ramiona spiralne
- c) ich dwuwymiarowe rzuty mają kształt elipsy
- d) mają nieregularny, chaotyczny kształt

25. Z obszaru Polski nie jest widoczny w całości gwiazdozbiór: (5 pkt)

- a) Kruka
- b) Orła
- c) Łabędzia
- d) Gołębia

26. Peryhelium to: (4 pkt)

- a) punkt na orbicie znajdujący się najdalej od Słońca
- b) punkt na orbicie znajdujący się najbliżej Słońca
- c) średnia odległość planety od Słońca

Konkurs Astronomiczny „Astrolabium”

VII Edycja 24 kwietnia 2023 roku

Klasy I – IV Szkół Średnich

Test Konkursowy

- d) jednostka odległości o długości równej średniej odległości Ziemi do Słońca

27. Które stwierdzenie jest prawdziwe? (4 pkt)

- a) teoria geocentryczna głosi, że planety obiegają Słońce po epicyklach, a teoria heliocentryczna, że po elipsach
- b) ruch planet według teorii heliocentrycznej Kopernika odbywa się po okręgach, a według teorii geocentrycznej – po epicyklach
- c) w teorii geocentrycznej Słońce obiega Ziemię, a pozostałe planety i Księżyc obiegają Słońce
- d) teoria geocentryczna głosiła, że tylko Merkury, Wenus i Księżyc obiegają Ziemię

28. Które zdanie jest nieprawdziwe? (4 pkt)

- a) większość obserwowanych galaktyk oddala się od siebie wskutek rozszerzania się Wszechświata
- b) wszystkie modele ewolucji Wszechświata zakładają, że ma on blisko 5 mld lat
- c) Wszechświat jest złożony w dużej mierze z ciemnej energii
- d) kosmologia zajmuje się badaniem struktury i ewolucji Wszechświata

29. W teorii geocentrycznej okrąg, po którym porusza się planeta, nazywano: (2 pkt)

- a) epicyklem
- b) cyklometrem
- c) cyklotronem
- d) cyklem

30. Plamy słoneczne na powierzchni Słońca (5 pkt)

- a) nigdy nie tworzą większych grup

- b) mają temperaturę wyższą niż otaczająca je powierzchnia
- c) przemieszczają się wraz z obrotem Słońca wokół jego osi
- d) są najliczniejsze w okolicach 80° długości heliograficznej

31. Pierścienie Saturna zbudowane są w większości z: (3 pkt)

- a) pary wodnej i lodu
- b) lodu i skał
- c) wody i gazu
- d) żelaza i skał

32. Błędy pomiaru (3 pkt)

- a) wynikają zawsze z nieuwagi obserwatora
- b) świadczą o źle przygotowanym eksperymencie
- c) są nieuniknioną częścią każdego pomiaru
- d) są zaniedbywalne w skalach kosmologicznych

Konkurs Astronomiczny „Astrolabium”

VII Edycja 24 kwietnia 2023 roku

Klasy I – IV Szkół Średnich

Test Konkursowy

33. Co to jest? (3 pkt)

- a) galaktyka eliptyczna
- b) galaktyka nieregularna
- c) otwarta gromada gwiazd
- d) gromada kulista

34. Fizyczna średnica Słońca: (3 pkt):

- a) jest około 109 razy większa od średnicy Ziemi
- b) jest 18 razy większa od średnicy Księżyca

- c) nie jest możliwa do wyznaczenia za pomocą camera obscura
- d) jest taka sama jak średnica Księżyca

35. Które zdanie na temat orbit komet jest prawdziwe? (3 pkt):

- a) są zawsze elipsami
- b) są zawsze parabolami
- c) często, ale nie zawsze są wydłużonymi, eliptycznymi orbitami
- d) są hiperboliczne, a komety pochodzą tylko z dalekich obszarów Układu Słonecznego

36. Duże, szybko poruszające się obiekty uderzając w planetę lub Księżyc często tworzą kratery: (3 pkt):

- a) płytkie, o prostym kształcie
- b) o średnicy kilku kilometrów, z podniesionymi brzegami
- c) głębokie, ale o małych średnicach
- d) uderzeniowo-wulkaniczne lub wulkaniczne

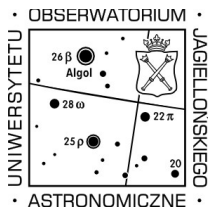
37. Stosunek małej półosi elipsy do wielkiej półosi elipsy definiującej rzut danej galaktyki eliptycznej na płaszczyznę wynosi 0,5. Jakie jest spłaszczenie tej galaktyki w klasyfikacji Hubble’a? (4 pkt):

- a) 0
- b) 1
- c) 5
- d) 7

38. Wirtualne Obserwatorium (VO) to: (1 pkt)

- a) domowy projektor planetarium wysokiej klasy
- b) międzynarodowa inicjatywa polegająca na przewożeniu obserwatoriów do krajów z mniejszą ich liczbą
- c) moduł gry „Mały Astronom”
- d) międzynarodowa inicjatywa udostępniająca dane astronomiczne w zunifikowany sposób

39. Diagram H-R można sporządzić

Konkurs Astronomiczny „Astrolabium”

VII Edycja 24 kwietnia 2023 roku

Klasy I – IV Szkół Średnich

Test Konkursowy

odkładając na osiach wartości parametrów gwiazd: (5 pkt)

- a) temperaturę i index barwy
- b) temperaturę i wielkość absolutną
- c) wielkość absolutną i moc promieniowania
- d) wielkość obserwowaną i wielkość absolutną

40. Obecnie liczba potwierdzonych planet pozasłonecznych to około: (4 pkt)

- a) 100 000
- b) 600
- c) 30
- d) 5000

41. Mikołaj Kopernik urodził się w roku: (3 pkt)

- a) 1230
- b) 1543
- c) 1473
- d) 1573

42. Nieprawdą jest, że Mikołaj Kopernik: (2 pkt)

- a) napisał poemat
- b) był kanonikiem
- c) studiował na Akademii Krakowskiej
- d) był prześladowany i spalony na stosie z powodu wydania swojego dzieła „O obrotach sfer niebieskich”

43. Uważa się, że ciemna energia: (3 pkt)

- a) powoduje skupianie się materii w galaktykach
- b) stanowi około 20% całego Wszechświata
- c) spowalnia rozszerzanie się Wszechświata
- d) przyspiesza rozszerzanie się Wszechświata

44. Gromady gwiazd powstają w wyniku (3 pkt)

- a) grawitacyjnego zbiegania się gwiazd z różnych regionów Galaktyki
- b) tworzenia się grupy gwiazd w tym samym obłoku molekularnym w zbliżonym czasie
- c) wyrzucania gwiazd na podobną orbitę galaktyczną przez centralną czarną dziurę
- d) grawitacyjnego zakrzywienia przestrzeni w Krzyżu Einsteina i automatycznego przenikania gwiazd do punktów Lagrange'a

45. Poniższy diagram Hertzsprunga-Russella (H-R) przedstawia jasności i temperatury gwiazd. Niektóre z gwiazd są podpisane swoimi nazwami własnymi. Wskaż nieprawdziwe zdanie: (5 pkt)

- a) Betelgeza jest około 100 000 razy bardziej jasna niż Słońce
- b) Aldebaran jest o około 600 K chłodniejszy niż Syriusz a
- c) Kapella a i Kapella b mają podobną jasność

Konkurs Astronomiczny „Astrolabium”

VII Edycja 24 kwietnia 2023 roku

Klasy I – IV Szkół Średnich

Test Konkursowy

- d) Polaris jest około 3 razy chłodniejsza niż
Spica b

